

Ο ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΒΑΠΤΙΣΤΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΣΣΑΙΟΙ

ΉΤΑΝ ο Ιωάννης Εσσαίος ; Στο ερώτημα αυτό δεν είναι εύκολη η απάντηση. Οι σύγχρονοι του Ιησού και του Ιωάννη είχαν έντονες πνευματικές σχέσεις με την "έρημο", όπου εύρισκε κανείς ποικίλα ρεύματα, οπωσδήποτε τα πιο επαναστατικά. Ο Ιησούς χρησιμοποιούσε την έρημο εκτάκτως, ενώ ο Ιωάννης μονίμως: «Το παιδί μεγάλωνε και δυνάμωνε στο πνεύμα. Ζούσε στις ερημιές, ώς την ημέρα που εμφανίστηκε στο λαό του Ισραήλ" (Λουκάς 1,80). Και στο 3,1 του Ευαγγελίου του σημειώνει: "Ήταν ο δέκατος πέμπτος χρόνος της βασιλείας του αυτοκράτορα Τιβέριου, επίτροπος της Ιουδαίας ο Πόντιος Πιλάτος... Τότε δόθηκε μήνυμα από το Θεό στο γιο του Ζαχαρία, τον Ιωάννη, που ήταν στην έρημο. Υστερα από αυτό ήρθε σε όλα τα περίχωρα του Ιορδάνη, όπου κήρυττε να μετανοήσουν οι άνθρωποι και να βαπτιστούν, για 'να συγχωρηθούν οι αμαρτίες τους...».

Η βάση του κηρύγματος του Ιωάννη ήταν η ίδια με εκείνη των Εσσαίων, όπως και ο τόπος της δραστηριότητάς. Και οι τέσσερις ευαγγελιστές βεβαιώνουν ότι το κήρυγμα του Βαπτιστή ήταν η εκπλήρωση της προφητείας του Ησαΐα (40,3): "Μια φωνή βροντοφωνάζει στην έρημο: ετοιμάστε το δρόμο για τον Κύριο, κάντε ίσια τα μονοπάτια να περάσει. Κάθε φαράγγι θα γεμίσει και κάθε βουνό και λόφος θα ισοπεδωθεί... Τότε όλοι οι άνθρωποι θα δουν τη σωτηρία που προσφέρει ο Θεός". Το ίδιο ακριβώς κείμενο χρησιμοποιούν δύο φορές στο "Εγχειρίδιο Πειθαρχίας" (έναν κανονισμό της κοινότητας των Εσσαίων) οι Κουμρανίτες ως αιτιολογία ως προς το γιατί κατέφυγαν στην έρημο: "Όταν συμβούν αυτά στην κοινότητα του Ισραήλ, οι άνδρες του Ισραήλ πρέπει να απομακρυνθούν από την κοινωνία αυτών των πονηρών ανθρώπων, για να πάνε στην έρημο και εκεί να ετοιμάσουν το δρόμο για να έρθει ο Κύριος, να ισοπεδώσουν στην έρημο τα μονοπάτια να περάσει ο Θεός μας" (VIII 12-14) και στο IX το ομοίως: "Ίδού ο καιρός της προετοιμασίας της οδού, να πάμε στην έρημο. Και θα τους διδάξει το κάθε τι που βρέθηκε για να γίνει στον καιρό του και να αποχωριστούν από όλους που δεν απομακρύνουν την οδό τους από κάθε ανομία" (IX 20). Στα κείμενα αυτά η αποστολή του έργου του Ιωάννη καθώς και η αποστολή της ιερής κοινότητας του Qumran ορίζονται κατά τον ίδιο τρόπο.

Αλλά και στη διατροφή έμοιαζαν ο Ιωάννης και οι Εσσαίοι: Ακρίδες και μέλι άγριο έτρωγε ο πρώτος (Ματ. 3,4), ενώ στο "Δαμασκηνό Κώδικα" (ένας άλλος κανονισμός της ιερής κοινότητας) αναφέρεται πως οι Εσσαίοι έψηναν τις ακρίδες. Και αυτήν την επικοινωνία βρίσκει ο καθένας φυσική. Αλλιώς, πώς να εξηγήσουμε την πληροφορία του Λουκά (1,80): "Το παιδί μεγάλωνε και δυνάμωνε το πνεύμα. Ζούσε στην έρημο μέχρι την ημέρα που αναδείχθηκε ηγέτης στο λαό του Ισραήλ". Εξάλλου οι Εσσαίοι, μιλώντας για το μοναστήρι τους, χρησιμοποιούσαν την λέξη "έρημος". Αλήθεια, ποιά απάντηση πρέπει να δώσουμε στα ερωτήματα που σχετικώς γεννιούνται; Ένα μικρό παιδάκι που θα γύριζε μέσα στην έρημο από εδώ και από εκεί; Η είναι το φυσικότερο να δεχτούμε πως ο πατέρας του, ο ιερέας Ζαχαρίας, που παρουσιάζεται σαν άνθρωπος από πνεύμα άγιο, είχε κάποιες σχέσεις με τους εξ ιερατικού γένους ηγέτες της κοινότητας του Qumran και πως εκεί, πριν ίσως αποβιώσει, εμπιστεύτηκε το παιδί του; Επίσης, ο ασκητισμός του Ιωάννη ήταν το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του. Κατά τον ίδιο τον Ιησού: "... Ηρθε ο Ιωάννης που δεν έτρωγε και δεν έπινε, και είπαν 'είναι δαιμονισμένος'. Έρθε ο Υιός του Ανθρώπου, που τρώει και πίνει, και λένε : 'αυτός είναι φαγάς και πότης, κάνει παρέα με τελώνες και κάθε λογής αμαρτωλούς'" (Ματθ. 11,18). Τα βαπτίσματα στον Ιορδάνη και το κήρυγμα του Ιωάννη εν όψει του ερχομού της βασιλείας του Θεού ασφαλώς παρουσιάζουν κάποια παράλληλα, παρά το γεγονός ότι στον Ιωάννη όλα αυτά τα παράλληλα έχουν κάποιο κοινό με τους Εσσαίους, καθώς και κάποια ιδιαίτερη σφραγίδα. Και όμως, ο Ιωάννης κατά τα ευαγγέλια, μιλάει μόνον για Φαρισαίους και Σαδδουκαίους και δεν αναφέρει πουθενά τους Εσσαίους.

Αυτή η την παράλειψη μνείας των Εσσαίων από τον Ιωάννη οδηγεί τον πατέρα Jean Danielou (The Dead Sea Scrolls and Primitive Christianity A mentor Omega Book, Grand Rabids Station, N. York 17, σελ. 23) να γράψει τα εξής: "Γεγονός παραμένει, ως προς το εσχατολογικό κλίμα της εποχής, πως η ομοιότητα μεταξύ της κοινότητας του Qumran και της ομάδας περί του Βαπτιστή Ιωάννη είναι εντυπωσιακή". Να συμπεράνουμε απ' αυτό πως ο Ιωάννης ήταν ένας μεγάλος Εσσαίος προφήτης; Είναι δυνατό πως υπήρξε μέλος της κοινότητας των Εσσαίων. Φαίνεται όμως πιθανό ότι μόνο βαθιά επηρεάστηκε από τον εσσαϊσμό. Το βέβαιο είναι εν τούτοις πως είχε προσωπική κλήση στο υπούργημά του: "... Επί αρχιερέως Άννα και Καϊάφα, εγένετο ρήμα Θεού επί Ιωάννην του Ζαχαρίου υιόν εν τη ερήμω, και ήλθεν εις πάσαν την περίχωρον του Ιορδάνου κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εις άφεςιν αμαρτιών..." (Λουκ. 3,3) όποια και αν ήταν η προηγούμενη σχέση του με τους Εσσαίους.

Κάποιοι από τους ερευνητές σχετίζουν, επίσης, τα πάρε - δώσε του Βαπτιστή Ιωάννη με τον Ηρώδη Αντίπα, επίτροπο της Γαλιλαίας ως συνέχεια της γνωριμίας του προς την δυναστεία τού Ηρώδη από τα χρόνια της υποτιθέμενης διαμονής του στο Qumran παρά την Νεκρή Θάλασσα. Στο βόρειο μέρος αυτού του χώρου, ο Ηρώδης ο Μέγας είχε χτίσει παλάτι, όπου διέμενε κατά την περίοδο του χειμώνα. Το υψόμετρο εκεί είναι 495 μέτρα κάτω από την επιφάνεια της Μεσογείου και το κλίμα κατά το χειμώνα είναι θαυμάσιο. Είναι πολύ μικρή η απόσταση του παλατιού αυτού, παρά την Ιεριχώ, από την περιοχή του καταυλισμού των κουμρανιτών. Αλλά και στη νότια άκρη της Ν. Θάλασσας, ο Ηρώδης είχε χτίσει ένα πελώριο παλάτι στην Μαχαιρούντα, στο νότιο σημείο της Νεκρής Θάλασσας, ένα φρούριο, σε μια περιοχή όπου βρέθηκαν κοντά εκεί πολλά σπήλαια, στα οποία έμεναν Εσσαίοι και όπου ασφάλισαν τα βιβλία τους -τι άλλη περιουσία είχαν;- όταν το 70 μ.Χ. τα ρωμαϊκά στρατεύματα του Τίτου κατέβηκαν στην περιοχή αυτή, ώστε να κυκλώσουν και

εκείθεν την Ιερουσαλήμ. Με άλλα λόγια, είτε το ήθελαν είτε όχι οι ηρώδες άρχοντες και ηρωδιανοί θεολόγοι της αυλής των, συναντούσαν Εσσαίους πολύ συχνά και οι Εσσαίοι μοναστές αναγκαστικά επικοινωνούσαν συχνά με τους ηρώδες και τους ηρωδιανούς. Ιδού τι γράφει ο Μάρκος ο ευαγγελιστής περί του Ιωάννη και του Ηρώδη Αντίπα: "... Ο Ιωάννης δηλαδή έλεγε στον Ηρώδη: 'Δεν επιτρέπεται να έχεις σύζυγο την γυναίκα του αδελφού σου' (του Φιλίππου). Και η Ηρωδιάδα μισούσε τον Ιωάννη και ήθελε να τον σκοτώσει, αλλά δεν μπορούσε. Γιατί ο Ηρώδης φοβόταν τον Ιωάννη, επειδή ήξερε ότι ήταν δίκαιος και άγιος άνθρωπος. Γι' αυτό τον προστάτευε και παρ' όλο που τον έφερναν σε αμηχανία αυτά που έλεγε, τον άκουγε ευχαρίστως" (6, 14 εξ.). Δεν είναι λοιπόν απίθανο αυτοί οι ίδιοι να είχαν γνωριστεί από χρόνια εξ αιτίας συναντήσεων των κάτω στο νότο, από την Ιεριχώ κατά μήκος της Ν. Θάλασσας μέχρι την Μαχαιρούντα, όπου τα χειμερινά παλάτια του Ηρώδη και ο κύριος καταυλισμός των Εσσαίων. Γεγονός πάντως είναι ότι ενώ ο σχετίζονταν, και ο Ηρώδης ήθελε να αποφύγει την θανάτωση του Ιωάννη, εξαιτίας της Ηρωδιάδας, προπαντός όμως γιατί ο Ηρώδης φοβήθηκε πως ο Ιωάννης θα ξεσηκώσει τον κόσμο εναντίον του, με πολλή πίκρα τον συνέλαβε και τον εξετέλεσε. Αυτά μας λένε εν μέρει τα χριστιανικά ευαγγέλια περί του μαρτυρικού τέλους του Ιωάννη. Τον πολιτικό χαρακτήρα της πράξης αυτής όμως τονίζει ιδιαίτερα ο Ιουδαίος ιστορικός Ιώσηπος, ο οποίος γράφει τα εξής επί του θέματος στην "Αρχαιολογία"... XVIII 116-19: Ο Ηρώδης Αντίπας ήταν παντρεμένος με την κόρη ενός Ναβαταίου Αραβα ονόματι Αρέτα. Όταν ο Αντίπας τα 'φτιαξε με την γυναίκα του αδελφού του την Ηρωδιάδα, τότε η κόρη του Αρέτα τό 'σκασε και κατέφυγε στον πατέρα της, ο οποίος συγκέντρωσε κάποιο στράτευμα, επιτέθηκε εναντίον των δυνάμεων του Αντίπα και τον κατατρόπωσε. Στο σημείο αυτό γράφει τα εξής ο Ιώσηπος: "Κάποιοι από του Ιουδαίους νόμισαν πως ο στρατός του Ηρώδη καταστράφηκε υπό του Θεού ως τιμωρία για την συμπεριφορά του ως προς τον Ιωάννη τον Βαπτιστή. Ο Ηρώδης τον εξετέλεσε αν και ήταν αγαθός άνθρωπος και συνιστούσε στους Ιουδαίους να ασκούν την αρετή, ασκώντας δικαιοσύνη ο ένας προς τον άλλο και ευλάβεια προς το Θεό και στην ενότητα του βαπτίσματος... Τώρα όταν ένα πλήθος προσκολλήθηκε σ' αυτόν (γιατί είχαν πολύ συγκινηθεί από το άκουσμα των λόγων του), ο Ηρώδης φοβήθηκε μήπως του Ιωάννη η ισχυρή επίδραση επί του λαού τον οδηγήσει σε επανάσταση γιατί ήταν έτοιμοι να κάνουν ό,τι θα τους συμβούλευε. Γι' αυτό έκρινε ως φρονιμότερο το σχέδιο να προλάβει μια τέτοια εξέγερση που μπορεί να ανάψει απ' αυτόν σκοτώνοντάς τον, παρά να μπλέξει στις δυσκολίες μιας πραγματικής εξέγερσης που θα του προκαλούσε πολλά λυπηρά. Έτσι ο Ιωάννης, θύμα της καχυποψίας του Ηρώδη, στάλθηκε στο φρούριο της Μαχαιρούντας (που μνημονεύτηκε προηγουμένως) και εκεί εκτελέστηκε".

Ο ευαγγελιστής Μάρκος (κεφ. 6,14-29) στόλισε με ανυπέρβλητο μεγαλείο τα περιστατικά της εκτέλεσης αυτής: Ο Αντίπας παρέθετε δείπνο στους πολιτικούς και στρατιωτικούς άρχοντες και τους επίσημους της Γαλιλαίας. Στο δείπνο χόρεψε η Σαλώμη, η θυγατέρα της Ηρωδιάδας και ο βασιλιάς, με το πιεστό προφανώς, ήρθε σε τέτοιο κέφι, που έταξε να της χαρίσει ό,τι του ζητήσει, ακόμη και το μισό του βασίλειο! Από την δύσκολη θέση τον έβγαλε η Ηρωδιάδα. Πόση δα ήταν όλη - όλη η έκταση που του άφησε πεθαίνοντας ο πατέρας του Ηρώδης ο Μέγας ! Ένα μικρό μέρος της Γαλιλαίας, κάτι από την Σαμάρεια και την Περαιά ! Τι να μοιραστεί από κάτι τόσο μικρό; Αντί του "ημίσεως της βασιλείας του" η Ηρωδιάδα προτίμησε το κεφάλι τού Ιωάννη τού Βαπτιστή, που ενώ επάνω στο παλάτι γινόταν γλέντι και

χορός, αυτός ζούσε δέσμιος στα μπουντρούμια τού ίδιου φρουρίου, περιμένοντας από ώρα σε ώρα το θάνατο. Πέθανε σαν αμοιβή για τον ωραίο χορό της δεσποινίδος Σαλώμης ! Το γούστο είναι πως γι' αυτόν ο Ιησούς πίστευε πως ήταν ο μεγαλύτερος άνθρωπος της εποχής του. Είπε κάποτε : (Ματθ. 11,11) :

"Αμήν λέγω ημίν, ουκ εγήγερται εν γεννητοίς γυναικών μείζων Ιωάννου του Βαπτιστού" (σας βεβαιώνω πως μάνα δε γέννησε ως τώρα άνθρωπο πιο μεγάλο από τον Ιωάννη τον Βαπτιστή)".

Είμαι σίγουρος ότι πολλοί αναγνώστες δεν έτυχε ποτέ να ακούσουν πόσο μεγάλος άνθρωπος υπήρξε ο Βαπτιστής Ιωάννης και ακόμα λιγότεροι είναι εκείνοι που κάτι άκουσαν για τις όποιες σχέσεις του με το κίνημα των Εσσαίων στην Παλαιστίνη κατά τα χρόνια του Ιησού. Όποιος όμως έχει ιστορική κρίση, δεν μπορεί να παραβλέψει αυτή τη διαπίστωση που κλείνει το παρόν άρθρο : Ο Ιωάννης και ο Ιησούς διέφεραν σε κάποια βασικά θέματα. Αυτό το λέει με το γάντι ο ίδιος ο Ιησούς στα Ευαγγέλια, τα οποία ευγενικά απορρίπτουν και τον Ιωάννη και τους Μαθητές του Ιωάννη, οι οποίοι μετά το θάνατο του δασκάλου τους δημιούργησαν την μορφή ενός Μεσσία από τον Ιωάννη και, τελικά, λίγο μετά κάποιοι άλλοι(;), μια μορφή μεταξύ ουρανού και γης. Ε, λοιπόν παρόλα αυτά ήταν τόσο επιβλητική η μορφή του γιου του Ζαχαρία και της Ελισάβετ, που η Εκκλησία, μάλιστα η Ορθόδοξη Λειτουργική Παράδοση, αναγνώρισε στο πρόσωπο του Ιωάννη τη σύνοψη όλων των προφητών της Π. Διαθήκης και αδίστακτα τον πρόβαλε σαν κάτι δικό της. Και αυτό γιατί ήταν πράγματι μεγάλος.